

Haastattelukierroksen havainnot

YM kuntien ilmasto- ja kiertotaloustyön kiritysvälineet

Valonia

Riikka Leskinen ja Anni Lahtela

Lukuohje

Havainnot on jaoteltu yleisiin havaintoihin sekä viiteen kategoriaan

- 1) Normiohjaus
- 2) Taloudellinen ohjaus
- 3) Informaatio-ohjaus
- 4) Sopimusohjaus
- 5) Muu ohjaus

Suorat ehdotukset uusiksi ohjauskeinoiksi, nykyisten muokkauksiksi tai muiksi kehitysehdotuksiksi on korostettu turkoosilla.

Materiaaliin on nostettu yhtälailla sekä haastattelujen aikana tulleita yksittäisiä huomioita/kehitysehdotuksia että toistuvasti esiin nousseita asioita.

Ohjausryhmän työpajasta 31.1. tulleet havainnot on jaoteltu omille dioilleen ohjauskeinokohtaisesti.

Osallistujat ja kysymykset

18 kuntaa osallistui haastatteluihin, lisäksi haastateltiin Suomen ympäristökeskuksen ja Kuntaliiton asiantuntijoita sekä Kuntarahoituksen Rami Erkkilää ja LUT:in Lassi Linnasta.

Haastattelukysymykset kunnille (hiukan muokattuina asiantuntijoille):

- Millaiset tekijät ovat tähän mennessä erityisesti vauhdittaneet kunnassanne tehtävää ilmasto- ja kiertotaloustyötä? Mitkä nykyiset ohjauskeinot olette kokeneet merkitykselliseksi/mitä olette hyödyntäneet?
- Mitkä ohjauskeinot ovat olleet mielestänne kiinnostavia, mutta mihin ei ole silti kunnassa tartuttu? Miksi?
- Millaiset esteet/haasteet ovat estäneet ilmasto- ja kiertotaloustyötä kunnassanne?
- Millaiset uudet kannustimet/ohjauskeinot saisivat teidät vauhdittamaan työtä?
- Minkä tyyppinen rahoitus olisi kaikkein hyödyllisintä ilmasto- ja kiertotaloustyön edistymisen kannalta?
- Mitä olennaisimpia haasteita ja hyötyjä näette vapaaehtoisissa sopimuksissa (esim. KETS, ekosysteemisopimus, Green Deal)? Mikä neuvottelu/menettelytapa on hyvä sopimuksellisuuteen? Mikä maantieteellinen taso on hyvä sopimukseen?

Osallistujat ja kysymykset

Selvityksen ohjausryhmä osallistui 31.1.2022 työpajaan, jossa heidän kanssaan käsiteltiin osittain samoja kysymyksiä.

- 1) Mikä on ollut jokin merkittävä sysäys tiettyjen asioiden edistymiselle kuntien ilmasto- ja kiertotaloustyössä? Mikä nykyinen ohjauskeino on ollut erityisen vaikuttava? Miksi?
- 2) Missä nykyisissä ohjauskeinossa olisi erityisesti vahvistettavaa? Mikä nykyisissä ohjauskeinoissa on ”ollut pielessä”, miksi ne eivät ole lyöneet läpi?
- 3) Millaisista uusista ohjauskeinoista olisi eniten hyötyä/vaikuttavuutta tulevaisuudessa?

Yleistä

- Esiin nousi monesti se, että ilmasto- ja kiertotalousasiat on saatava sisäänrakennetuksi osaksi kunnan toimintaa. Vaaditaan vakituisia tekijöitä ja jatkumoa, pysyvyys ei synny jatkuvan rahoitushaun ja kokeiluiden kautta.
- Johdon sitoutuminen, asioiden löytyminen kuntastrategiasta sekä teemojen käsittelyn läpileikkaavuus kuntaorganisaation toimialoilla tärkeää
- Strategiat ohjaavat, mutta mitään ei tapahdu, jos jalkautusta ja mittareita ei mietitä. Tähän kaivattiin tukea.
- Peräänkuulutettiin sitä, että on parempi asettaa yhteisiä tavoitteita ja antaa kuntien löytää paikalliset ja kustannustehokkaat toteutuskeinot. Tavoitteiden saavuttamattomuudesta toki voi myös sanktioida.
- Ilmastoasioissa katsottava ohjauskeinojen kokonaisuutta, eikä yksittäisiä ohjauskeinoja. Miten työkalut pelaavat yhteen ja palvelevat erityyppisiä kuntia? Pitäisi tarkastella kriittisesti mitä on saatu aikaan tuoreimmilla ohjauskeinoilla.

Yleistä

- Liikenne nousi vahvasti esiin keskusteltaessa tulevaisuuden painopisteistä ohjauskeinojen suhteen. Helpot hedelmät on nyt poimittu ja erityisesti liikenteen kokonaisuus huolettaa kuntia.
 - Tarvitaan valtiotason päätöksiä, ohjausta ja rahoitusta. Myös kuntalaisten kannustamiseen kestävän liikkumisen pariin tarvitaan valtion panosta.
 - Liikenteen osalta vaikea päästä eteenpäin kunnan keinoin, tarvitaan valtiotason isoja päätöksiä, jotta tavoitteita saadaan liikenteen osalta eteenpäin.
 - Huolta herätti se, onko tosiasiallisena tavoitteena oikeasti liikenneverkon kokonaiskehittäminen vai jäävätkö syrjäseudut kerkasta?
- Kuntien resurssipula kantavana teemana kuntakeskusteluissa
- Kunnissa tarvitaan väyliä ja keinoja asiantuntijaosaamisen hankkimiseen, rahallista ja osaamisresurssia pitäisi olla paremmin saatavilla ja kuntien asiantuntijaresursseihin tulisi kiinnittää jatkossa enemmän huomiota.
- Sesonkiluontoisten alueiden omat haasteet teemojen edistämisessä tulisi tunnistaa paremmin
- Kaivataan systemaattista dialogia kuntien ja valtion välille politiikkatyön osalta. Vuoropuhelua valtion ja kuntien välille kaivataan. Kunnat haluavat olla mukana suunnittelemassa ohjauskeinoja, ei vasta lausumassa. Alueellisia toimijoita ei kuulla tarpeeksi erilaisissa valmisteluprosesseissa, osallistaminen pitäisi aloittaa jo alussa.

Yleistä

- Kansallisella tasolla puuttuu mekanismit, joilla kunta ja maakuntatason tavoitteet saataisiin linjattua. Ministeriöillä ei ole ohjausmekanismia kuntatason työhön.
- Kunnissa uuden luominen edellyttää ulkopuolista resurssia
- Kulutusperusteiset päästöt puhuttivat paljon. Niistä halutaan samaan aikaan lisää kuntakohtaista tietoa, mutta toisaalta halutaan kunnan paineita pois kuluttajakäyttäytymisen muutoksen osalta, kunnalla vain vähän keinoja siihen puuttumiseen.
- Raportoinnin päällekkäisyys on ongelma koko kuntasektorilla, kunnat joutuvat monesti raportoimaan samaa asiaa eri paikkoihin ja tieto joudutaan toimittamaan eri muodossa. Raportoinnin automatisaatiota ja selkeytystä toivotaan, erityisesti tämä nousi KETS:in osalta.
- Valtion taholta tulee paljon oppaita, mutta niiden käytäntöön soveltamiseen tarvittaisiin myös tukea ja resurssia.
- Jatkuva parantaminen sisäänrakennettuna ohjauskeinoihin, esim. Vihreä rahoituksen arviointityössä pyritään siihen, että kaksi vuotta sitten hyvin pisteytetty on tänään keskiarvossa.
- Tarvitaan lisää yhteistyötä ja keskustelua, jotta on kaikkien osalta ymmärrystä siitä, mikä on mahdollista.
- Ministeriöt ja käytännön kuntakenttä kaukana toisistaan

Yleistä - ohjausryhmältä

- Kuntien hiilineutraaliustavoitevuodet ovat pakottaneet konkretisoimaan tekemistä
 - Kiertotalouteen samanlaisia tavoitevuosia kunnille kuin mitä on hiilineutraaliustavoitteiden osalta ollut? Sysäisi konkretiaan
- Kuntien tueksi tarvitaan kokonaisvaltainen ja käytännöllinen ohjeistus
- Kuntien resursseja vie myös muuttuvan lainsäädännön vaatimuksiin perehtyminen ja mukautuminen
- Erilaisten tavoitteet ja ohjauskeinot on pystyttävä sitomaan paremmin yhteen. Ohjauskeinojen kokonaisuus ei ole kenelläkään hallinnassa
 - Uusia ohjauskeinoja vai kokonaisuuden koordinaatiota ja vaikuttavuuden kehittämistä?
- Olemassa olevien hyvien käytäntöjen tehokkaampaan levittämiseen ja laajamittaisempaan käyttöönottoon on panostettava
 - Pienillä lisäinvestoinneilla skaalaukseen olisi saatavilla paljon hyötyjä
- Yhteiset linjat, vaatimukset ja kriteeristö puuttuvat
- Oleellista ohjauskeinoissa on mm. hyväksyttävyys, oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, kannustavuus
 - Parhaita ohjauskeinoja ovat kustannustehokkuudeltaan ja hyväksyttävyydeltään optimaalisimmat keinot - mitä tahansa nämä sitten ovatkin
- Miten kaikkeen taloudelliseen toimintaan ja kaikkiin ohjauskeinoihin saataisiin enemmän ilmasto- ja kiertotalousnäkökulmaa?
- Luonnonvarojen kulutukselle, resurssitehokkuudelle ja kiertotalousasteelle on olemassa kansalliset tavoitteet – On paneuduttava siihen, miten nämä saadaan käytäntöön kentällä?
- Sellaiset ohjauskeinot tärkeitä, joissa konkreettiset tavoitteet, mutta jotka antavat väljyyttä paikalliseen toimintaan.
- On keksittävä uusia välineitä siihen, että kunnat saisivat esim. tuotettua tietoa tehokkaammin käyttöön

Normiohjaus

- Isoihin harppauksiin vapaaehtoisuus ei riitä. Tietynlaista velvoittavuutta esim. hankintojen osalta tarvittaisiin enemmän. Esim. isoihin urheiluhalleihin haetaan avustuksia ja myöntöperusteissa pitäisi voida ottaa huomioon ilmasto/resu-periaatteita, kun kerran haetaan valtion tukea investointeihin
- Voisiko TEMin energiatukea laajentaa muihinkin clean tech -ratkaisuihin?
- Onko mahdollista velvoittaa kuntia käyttämään tietty summa tai prosentti budjetista kestävyystyöhön?
- Ilmasto- ja kiertotaloustyössä paikallisilla lähtökohdilla suuri merkitys ja kannustimilla lainsäädäntöä ”tärkeämpi” vaikutus
- Säädöspainotus byrokratisoi helposti työtä, varsinkin jos paljon raportointia – se aika on pois itse työstä.
- Liikenne vaatii valtakunnallista säädöspohjaa ja tukea. Sama koskee maataloutta.
- Lainsäädännön vahvistamista ja tiettyä suurempaa pakkoa toimenpiteisiin myös toivottiin useasti ja koettiin, että se on välttämätöntä, jotta vauhtia saadaan lisää. Velvoittavilla säädöksillä kaikkein suurin ohjausvaikutus, mutta on huomioitava resurssiasiat (osaaminen ja taloudellinen). Pitää kuitenkin olla hyvin tarkka siinä, että sääntelyssä on tolkkua, jotta se ei torppaa tekemistä.

Normiohjaus

- Sääntely myös torppaa tiettyjä hyviä toimia. Epäolennaisuudet pitäisi saada siivottua pois – syö motivaatiota.
 - Kiertotaloustutkimusta pitäisi päästä soveltamaan käytäntöön, mutta törmätään lainsäädännön esteisiin esim. purkamisessa ja uudelleen käytössä. Tarvitaan lainsäädännön toimenpiteitä. Kiertotalouden osalta paljon asioita, joissa nykyllä lainsäädäntö estää edistämisen.
- Mielellään ei lainsäädännön määrittämiä lisäraportointeja (esim. ymp.ohjelma liittyen ilmastolakiin) Esimerkiksi pakollinen ilmasto-ohjelma ei välttämättä vie työtä yhtään eteenpäin jos prosessia ei tehdä kunnolla.
- Kaupungin omistuksessa olevat metsiin ja niiden monimuotoisuuteen sekä hiilinieluihin liittyen odotetaan normiohjausta
- Lainsäädännön ohjausvaikutus kulutukseen on välttämätön.
- Miten tunnistetaan vaikuttavuudeltaan niin merkittävät asiat, että niitä kannattaisi lähteä viemään velvoittavuuden kautta, jotta jokaisen kunnan/alueen energiaa ei käytetä erikseen asian läpiviemiseen?
- Kiintiötä tai päästökauppaa luonnonvarojen kulutukseen ja tuotantoon. Sellaista lainsäädäntöä, jota implementoidaan kunnissa
- ARA olisi suoraviivainen väline vaatia asuntojen toteuttajilta yhä kestävämpää toteutusta. Perusasuntotuotannossa (vrt. yleishyödyllinen asuntorakentaminen) voisi vaatia enemmän.

Normiohjaus - ohjausryhmältä

- Puhtaiden ajoneuvojen hankintoihin liittyvä lainsäädäntö tulee vaikuttamaan positiivisesti kuntien ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintoihin.
 - Kunnat voisivat kuitenkin halutessaan hankkia puhtaita ajoneuvoja (ml. biokaasulla kulkevia ajoneuvoja) jopa yli lainsäädännön tavoitteiden.
- Huomioita sellainen regulaatio, joka hidastaa ilman että siitä on lisäarvoa
- Miten normiohjaus soveltuu esim. joukkoliikenteen edistämiseen paikallisten lähtökohtien ollessa niin erilaisia? Aiheesta tarvitaan lisää vuorovaikutusta ja ajatustenvaihtoa valtion ja kuntien välille.
 - Esiin nostettiin, että kaavoituksen/ pysäköintinormien uudistaminen auttaisi kestävän liikkumisen edistämässä
 - Normiohjausta ja taloudellista ohjausta koettiin tarvittavan kestävän liikenteen edistämiseen. Mm. pysäköinnin ohjaus, liikennejärjestelmän suunnittelu jne.

Taloudellinen ohjaus

- Kunnilla toive, että saisivat suurempaa taloudellista tukea ponnisteluihin. Kuntien tarvitsema taloudellinen tuki liittyy vahvasti resurssin saantiin, jotta tekemisen tasolle saadaan ymmärrystä ja vauhtia.
 - Voisiko olla suurempaa valtion tukea? Rahoitus korvamerkittynä esim. ilmastohenkilön palkkakuluihin.
- Syken työ nousi paljon esiin, Syke on hankkinut EU-rahoitusta ja saanut sitä kautta kunnille tukea
- Pienten kuntien tuen tarve puhututti ja huoletti. Pienille kunnille erikseen suunnattua/räätälöityä tukea, jotta pienet kunnat saataisiin aktivoitua? Kuntien välinen yhteistyö tärkeää erityisesti pienissä kunnissa – ehkä yhteistä resurssia?
- Toisaalta tuotiin esiin sitä, että valtiolla pitäisi löytyä tapoja, joilla isojen kaupunkien kunnianhimoisten tavoitteiden saavuttamista tuetaan ja palkitaan.
- Liikenteen taloudellinen ohjaus on vaikuttavaa. Rahoitusta liikenteeseen ei ole kuitenkaan kohdistettu riittävästi. Pohdittava tarkkaan mihin vähät rahat pitäisi kohdentaa, jotta ne riittäisivät ja olisi mahdollisimman suurta vipuvaikutusta? Liikenteen kokonaisrahoitus riittämätöntä ja kunnilla alkaa tulla taskunpohjat vastaan. Mitkä ovat missäkin parhaita kestäväen liikenteen ratkaisuja? Verouudistusta tarvitaan.

Taloudellinen ohjaus

- Hiilirampin asettaminen liikenteelle? – tietyllä aikajänteellä liikenteen hiilipäästöt tulee hinnoitelluksi nousevasti – olisi tiedossa ja siihen pystyttäisiin mukautumaan.
- Aurinkoenergiaan ja aurinkopaneeleihin olisi tarpeen saada jotain valtiovallan tukimekanismeja kunnille. Yleensä investointirahasta kiinni.
- Erilaiset rahoitusinstrumentit elintärkeinä asioina työn etenemiselle. Mitä enemmän on erilaisia rahoitusinstrumentteja, niin sitä enemmän pystytään varioimaan työtä erilaisiin kuntiin.
 - Esim. Helmi-rahoitus ollut tosi kätevä, mutta tarvittaisiin vielä lisää joustoa siihen, ettei luvattuja toimia tarvitsisi tehdä esim. jo heti samana/seuraavana vuonna, jos linkittyy esim. hankintoihin ja kilpailutuksiin.
 - Aika raha ollut hyödyllistä
 - Tutkimusrahoitukset kunnille äärimmäisen työläitä, esim. Life.
 - EAKR ollut tärkeä rahoitusinstrumentti.
 - Pienemmät rahoitukset esim. Traficom ja Kokeilun paikka olleet tärkeitä. Tarvitaan rahoitusta pienten juttujen käynnistämiseen.

Taloudellinen ohjaus

- Hakemusvalmistelut kuormittavat eivätkä haut kohtaa kuntien tarpeita
 - Kevyiden pienten rahojenkin haku vie silti resurssia. Vaikka olisi ideoita niin nopeasti törmätään aikavajeeseen haussa, myös: kenellä on aikaa pyörittää hanketta?
 - Julkisista tukea ja rahoitusta kaivattaisiin lisää kokeiluihin ja toisaalta myös investointeihin esim. julkisen liikenteen, kestävän liikenteen ja latausinfraan osalta.
 - Rahoitusmahdollisuuksiin ei resurssipulassa ole monesti mahdollisuutta tarttua
 - Kaivattaisiin sellaista rahoitusta, jolla voisi kehittää jo olemassa olevaa infraa esim. pyöräilyyn liittyen.
 - Ministeriöt pistävät kunnat kilpailemaan hankesuunnitelmilla keskenään. Paukkuja menee suunnitteluun ja hakuun ja raportointiin.
 - Monesti rahoitushauista rajattu pois juuri ne asiat, joihin kunta sattuisi sillä hetkellä tukea tarvitsemaan – erityisesti investoinnit. Usein ei saada tehtyä investointeja, niitä rahoja voisi olla enemmän.
 - Toiveena rahoitus, jossa voidaan käyttää jo hyväksi todettuja keinoja.

Taloudellinen ohjaus

- Hankkeiden rahoitukselliset realiteetit
 - Kunnissa on paljon aktiivisia 3. sektorin toimijoita, joilla olisi halua hakea rahoitusta, mutta törmätään byrokratiaan ja rahoitussysteemiin: yhdistykset pyörivät hyvin pienellä kassalla - ei rahaa käynnistää hankkeita. Monesti sumplitaan kunnan kanssa rahoitusyhteistyötä, mutta se ei ole ensisijaista. **Voisiko yhdistykset saada rahoitusta etukäteen?**
 - Hankkeiden omarahoitusosuudet olleet tosi suuria, jopa 40 %. Vaikuttavien hankkeiden aikaansaaminen on vaikeaa, kun kaupunkien kehittämISRahat ovat vähissä ja omarahoitusosuudet kovia.
- **Pelkkä kunta on hyvin rajoittunut toimija, rahoitusta kaivattaisiin laveammalle toimijajoukolle ja jaettuna vaikka Business Finlandin kautta.**
- Yleisesti ilmasto- ja kiertotaloustyön edistämisen rahoitukset kuntien osalta pienenä silppuna, joilla saadaan yksittäisiä asioita eteenpäin. Mielipiteitä molempiin suuntiin
 - Jos halutaan saada jotain uutta liikkeelle niin silput ei riitä.
 - Silppurahoitus joskus hyväkin, voidaan saada pieniä asioita hyvin eteenpäin. YM:n kunnalle tulevat rahoitukset edistäneet kuntien ilmastotyötä. Pieni byrokratia ja oikea kohdennus.
- **Kaivattiin ohjauskeinoja helpottamaan taloudellisia realiteetteja vanhojen kiinteistöjen osalta, jotta kunnat pääsisivät vanhoista ei-energiatehokkaista kiinteistöistä eroon.**
- Uusiutuvan energian tuet ja vastaavat hyvin tärkeitä ja toimivat hyvinä ohjauskeinoina
- **Ohjauskeinoja tarvitaan resurssipulan helpottamiseen**

Taloudellinen ohjaus

- Maaseutualueille halutaan myös turvalliset kävely- ja pyöräilytiet → rahaa tähän! Valtiolla pitää olla rahaa panostaa maanteiden varsiin.
- Sähköistymiseen toivotaan valtion tukea.
- Joukkoliikenteen kehittämiseen tarvitaan valtiovallan ratkaisuja, ei voi olla pelkän kunnan verokertymän varassa.
- Energiansaanti isona ongelmana, energiasiirtymän ratkaisut kunnille vaikeita, jos taloudellinen tilanne vaikea.
- Rahoituksen vaikutus investointeihin: Uuden rakennuksen suunnittelua saatetaan lähteä ohjaamaan energiatehokkaaksi, koska tiedetään, että saadaan vihreää rahoitusta.
- Mikä ohjauskeino voisi auttaa teemojen saamista talousarvioihin ja strategioiden osaksi/johdon asiaksi?
- Pitäisi löytää rahoituskeinoja, jotka ei tarkastele alueita kuntina. Esim. talousalueen tarkastelu, niin kuin joukkoliikenteessä
- Valtion rahoitus sidottuina absoluuttisiin materiaalien kulutusmittareihin /materiaalivirtamittareihin.
- Vihreä rahoitus: Ulkopuolelta tuleva tuki vahvistaa projektien hartioita siellä omalla kentällään. Vihreä rahoitus on aina halvempaa kuin ns. normirahoitus. Hankkeet nousevat oppimiskeisiksi muille.
- Tietyt asiat vaatisivat myös merkittävästi enemmän tukea, esim. teräs-betoni vs. puurakentaminen. Puu merkittävästi kalliimpi, tarvitsee tukea

Taloudellinen ohjaus - ohjausryhmältä

- EAKR-rahoitus on ollut kattavaa niin ilmasto- kuin kiertotalousteemoihin
- Rahoituksen suuntaaminen kestävään liikenteeseen on ollut vaikuttavaa. Esim. metro-, raide- tai kävely-pyöräilyhankkeiden rahoittaminen myös valtion varoin
- Se on ollut tärkeää, että kunnilla on monissa rahoitushauissa ollut vahva mahdollisuus vaikuttaa hankkeidensa sisältöön, kunhan se sopii isoon kuvaan ja kriteereihin, joista on tehty usein tarkoituksella aika laajoja.
- **Kuntien resursointia voi aina vahvistaa** – hyvä työn resursointi kunnissa mahdollistaa asioiden aktiivista eteenpäin viemistä läpi koko kuntaorganisaation. Rahoitusta / tuki ilmasto- ja kiertotaloustyöhön!
- Nykyisellään valtion tuki kunnille ilmastotyölle ei ole mittakaavassa
- On syytä pohtia, onko nykyinen panos-tuotto -suhde kohdillaan? Esimerkiksi rahoituksen hakeminen, hankkeiden toteutus jne.
- **Liikennejärjestelmän suunnittelu ja rahoitus ovat ohjanneet yhdyskuntia vahvasti henkilöautoilun suuntaan. Tähän pitäisi saada muutos ainakin kaupunkiseuduilla.**
- **Rahoitusmekanismeja olisi jatkossa mietittävä entistä enemmän niin, että palvelevat ilmastonmuutoksen ja kiertotalouden isoa kuvaa.**
- **Yksi idea jatkoon on (asukas-)pysäköintimaksujen korottaminen + maksujen porrastaminen päästöjen mukaan.**
 - Lontoon alueella on myös otettu käyttöön tuplamaksu tapauksissa, joissa kotitaloudella on käytössään useampi auto. (Ekasta autosta yksinkertainen maksu, toisesta tuplamaksu.
- On tärkeää panostaa siihen, että kunnilla on taloudellinen motivaatio tekemiseen
- **Ilmastobudjetointi yhtenä tulevaisuuden mahdollisuutena**

Informaatio-ohjaus

- Kunnissa tarvitaan yhä enemmän päätöksenteon pohjaksi tietoa siitä, mitä voidaan tehdä. Tieto pitää saada siihen pisteeseen ja sellaiseen muotoon, että se puhuttelee päätöksentekoa.
- Päästötietojen tulo kaikkien kuntien saataville on ollut tärkeää.
 - Hinkun kautta saatavat laskelmat ovat hyvä mittari kehittämiseen ja seuraamiseen.
 - Yhdenmukaisia päästölaskelmia on kehitettävä, esim. kuluttamisen päästöt jäävät nyt ulkopuolelle – siihen tarvitaan yhdenmukaiset laskentatavat. Valtakunnallisesti yhtenäinen kuntatasoinen myös kulutuksen päästöt huomioiva päästölaskenta olisi haave ja tehokas informaatio-ohjauksen työkalu
- Ohjausta yhdessä oppimiseen ja rahoituksen hakemiseen esim. maakunnat ylittävinä hankkeina, näin saataisiin vaikuttavuutta.
- Kiertotalous vaatii vahvempaa tietopohjaa (vrt. kuntien päästölaskelmat)
 - Kiertotalouden sektorilla tiedon tuottaminen työläämpää.
 - Toivotaan selkeää pakettia/ohjausta siitä, mikä oikeasti on kiertotaloutta ja siinä kaikkein vaikuttavimpia toimenpiteitä.
 - Kiertotalous kaupunkikonsernissa haasteena, mitkä ovat ne toimenpiteet, joita kaupunkitasolla ja organisaationa voidaan tehdä?
 - Kiertotalouden osalta näyttöä vähän tiettyjen toimien vaikutuksista – tarve päätöksentekoa puhuttelevalle aineistolle ja tiedolle.

Informaatio-ohjaus

- Edelleen tarvetta hyville esimerkeille, oppaille ja some-materiaalille
- Tarvitaan valtion ohjeistusta siihen, miten lasketaan kompensatio hiilineutraaliustavoitteissa.
- Kaikki tieto mitä kunnille tarjotaan (mm. päästötieto) ollut todella arvokasta. Tarvitaan tietoa uusien kustannustehokkaiden ratkaisuiden tueksi. Tietopohjan on laajennuttava sen suhteen, että kestävillä ratkaisuilla voidaan saada kustannussäästöjä.
- Tiedon välittämisen rooli kasvaa, kun siirrytään vaikeisiin osiin tekemisessä.
- Tarvitaan tietoa ja analyyskejä esim. kadunrakentamisen hiilijalanjäljestä tms.
- Ei tarvita niinkään raippaa tai porkkanaa vaan perustutkimusta. Sitä pitäisi rahoittaa niin että sieltä saadaan tietoa → tieto lisää toiminnan mahdollisuuksia ja tarpeita.
- Digitalisaatiota tulisi hyödyntää, kerätä ja visualisoida tietoa. Ilmastovahdit yms. Tiedon suuntaaminen tärkeää. Tietoa ja esimerkkejä on paljon, mutta tärkeää olisi myös sen esittäminen selkeästi ja visuaalisesti ja lisäksi viestin saaminen esille
- Maankäytön puolelta puuttuu edelleen valtakunnallinen tarkastelu- ja kartoitustaso. Maankäytön suunnittelussa myös paljon kiinnostusta, mutta tietoa, työkaluja ja resursseja puuttuu.
- Ilmasto/ympäristöviestintään kunnissa tarvittaisiin lisää tukea.

Sopimusohjaus

- Sopiminen ja vapaaehtoisuus tärkeä toiminnan muoto, myönteinen ja positiivinen – muodostaa myös usein samalla toimijoiden verkostoja.
- Sopimuksissa pitäisi olla valikoitavissa eri asioita pienille ja isoille kunnille ja eri vaiheessa työtä oleville – lähtökohdat pitäisi pystyä huomioimaan.
- MAL-sopimuksia pidettiin laajasti hyvinä
 - Toimeenpanossa kuitenkin haasteita
 - Hyvää: on oikeasti ollut vaikutusta, vastannut asetettuihin tavoitteisiin, useamman ministeriön yhteistä työtä, jaetaan osaamista ja resursseja
 - Maantieteellinen rajoittuneisuus haastavaa, esim. maakuntakeskuksille, jotka jäävät helposti ulkopuolelle. Sopimuksen maantieteellistä laajentumista toivottiin
 - Alueita ei saa laittaa eriarvoiseen asemaan, alueille yhdenvertaiset mahdollisuudet kehittää
 - MAL ei saisi olla rahanjaon väline, sellaisena olisi epäoikeudenmukainen.
- KETS hyvänä esimerkkinä kehykset asettavasta toimintatavasta: antaa raamit, mutta toimenpiteet kunnilla itsellään mietittävänä.
 - Hinku-verkoston jäsenten KETS-pakko puhututti
 - KETSin raportointi ja byrokratia sai kritiikkiä. Raportointia pitää kehittää.
 - KETSissä tunnistettiin hyvin tärkeänä asiana se, että energiatuet ovat sidottuna KETSiin mikäli haluaa tehdä tietynlaisia investointeja.

Sopimusohjaus

- Epämääräiset laajat kokonaisuudet pois, joissa luvataan kaikkea hyvää → aiheuttaa vaan hallinnollista työtä.
- MAL ja KETS: tarpeeksi rajattu sopimissektori, mutta ei liian yksityiskohtainen.
- Green Deal on ollut hyvä tapa sitouttaa.
 - Mahdollista tehdä löyhä sitoumus, joka velvoittaa täyttämään sitoumuksen, jottei maine mene, mutta ei monimutkaisia koukkuja ja ehtoja.
 - Päästöttömiin työmaihin liittynyt markkinavuoropuhelu koettiin yhdessä kunnassa erityisen hyödylliseksi.
 - Hyvä kun mennään konkreettisten toimenpiteiden tasolle.
 - Green Dealin monistaminen eri teemoihin
 - Toisaalta kritiikkinä: liian tarkkarajaisia ja kapeita suhteessa niiden päästövähennys/materiaalisäästövaikutuksiin ja hallinnointiresurssiin
- Voisiko kuntiin saada tukea ilmasto- tai kiertotaloustyön vastuu- tai koordinaatiohenkilön rekryyn sitä vastaan, että kunta liittyisi johonkin sopimukseen? Sopimukseen liittymisestä voisi saada tukea työhön.
 - Toisaalta korostettiin myös, että erityisesti pienten kuntien edunvalvonnan osalta tukea ei tulisi sitoa sopimukseen lähtemiseen, vaan rahoitusta olisi saatavissa myös niiden ulkopuolella

Sopimusohjaus

- Jos tietyn sopimuksen velvoitteista suoriutuu erityisen hyvin niin voisiko olla jotain bonusta? Pitäisi olla porkkanaa: miksi kannattaa tavoitella hyvän oppilaan asemaa?
- Ns. epäinnostuneissakin kunnissa tehdään paljon ilmasto- ja kiertotaloustoimia. Pienien kuntien malliin sopivaa työtä kannattaa tukea eikä niinkään resursoida heidän mukaan saamistaan raskaisiinkin sopimuksiin.
- Kaupungeissakin riittää vielä sopimusten ulkopuolisia kuntia – keskisuuret tai MAL-seutujen ulkopuoliset kunnat voisivat olla sellaisia, joille voisi kehittää jotain omanlaistaan porkkanaa mukaan lähtemiseksi?
- Tärkeää sopimuksissa olisi, että byrokratia pysyisi vähäisenä ja olisi jotain porkkanaa, esim. tukimahdollisuudet.
- Vastavuoroisuus ja hyödyn esiin tuominen
 - Sopimusten hyöty pitäisi pukea konkreettisiksi asioiksi, miksi yksityisen ja julkisen sektorin pitäisi lähteä vapaaehtoihin sopimuksiin mukaan. Vaikutusten esiin tuominen tärkeää, päättäjiä kiinnostaa taloudellisuus.
 - Vastavuoroiset sopimukset hyviä – jos pystytään löytämään kummankin intressissä olevia kokonaisuuksia. Mietittävä mitä lisäarvoa kunta sekä valtio saa.
- Kiertotaloussopimus nyt työn alla YM:n kanssa ja nostettiin esiin, että kunnalle siinä on haasteita: sopimus ei sitouta kumpaakaan osapuolta mihinkään konkreettiseen muuta kuin kannustaen. Sopimus herätti useampia varautuneita kommentteja.

Sopimusohjaus

- Sitoumuksista ja sopimuksista on tällä hetkellä ylitarjontaa. Sitoumuksia, sopimuksia ja aloitteita valtavan paljon, monen kohdalla ei oikein oikeasti tiedetä mihin ollaan sitoutumassa. Vievät resursseja, ei saisi olla päällekkäistä.
- Tietty määrä kv-sopimuksia on hyvä, jossa kunnat kilvoittelee keskenään, ehkä näitäkin voisi valtio jollain tavalla vähän tukea.
- Ekosysteemisopimus: rahoitus ja sopimusmekanismin yhdistäminen – epäiltiin, onko kunnille houkuttelevaa vai liian työläs. Todettiin, että TEMin pääasiallinen tavoite on kuitenkin start up -toiminnan edistäminen – edistääkö ekosysteemisopimus oikeasti ilmastotyötä?
 - Toisaalta kehuna: Ekosysteemisopimukset olleet hyvä systeemi, pistää petraamaan.
- Konkretiaa ja kompaktia
 - Sopimukseen kaivataan konkretiaa, vaikka olisikin pientä ja kapeaa
 - Pitäisi olla kompakteja. Kun liittyy selkeään toimialaan niin johtaa verkostoitumiseen (sen pitäisi olla edellytyskin) → kehittämiseen.
 - Sitoumukset pitää saada lähemmäs kunnan toimialoja. Esim. Sitoumus 2050 oli liian kattava ja kaukana.

Sopimusohjaus - ohjausryhmältä

- Alueelliset liikennejärjestelmäsuunnitelmat ovat hyvä esimerkki toimineesta ohjauskeinosta: olleet jatkuvia ja pitkäaikaisia, niiden tavoitteita ja toimenpiteitä seurataan aktiivisesti.
- KETS-sopimukset ovat olleet jatkuvaa, pitkäjänteistä tekemistä. Tavoitteen asettaminen, valinnanvapautta toimeenpanossa, myös sanktioiden mahdollisuus. Kehitettävääkin toki on.
- MAL-sopimusten toimintatavasta on otettavissa oppia: kumppanuus ja luottamus, yhteinen tekeminen kohti yhteisiä tavoitteita, omat roolit, porkkanat mukana
- Sopimukset toimivat melko hyvin, kun niissä on mukana myös taloudellista ohjausta. Green dealit yms. sitoumukset ovat heikompi ohjauskeino, kun niihin ei liity (suoraan) rahaa.
- KETS-sopimuksissa kerätään paljon dataa raportoinnin kautta. Tämä data pitäisi saada palvelemaan kuntia: mitkä toimenpiteet on kustannustehokkaita jne. Eli nyt tietoa kerätään vain direktiivivelvoitteen takia, on mentävä laajempaa hyödyntämistä kohti.
- Olisiko luonnonvarojen kulutukseen mahdollista saada alueellisia (kunta, maakunta, seutukunta) konkreettisia tavoitteita ja sitoumuksia?

Muu ohjaus

- Kunta- ja osaamisverkostot
 - Kestävien kaupunkien verkostot olleet kunnille tärkeitä
 - Sellaiset osaamisverkostot hyviä, jotka pyrkivät levittämään tietoa kuntien käyttöön (esim. Fisun, Hinku, Circwaste, Canemure).
 - Keino-työ nousi esiin hyvänä talouden huomioivana verkostotyönä
 - Keinon tyyppisten välittäjäorganisaatioiden (fasilitoi kehittämistä ja hyvien esimerkkien jakamista) olemassaolo yhtenä hyvänä ohjauskeinona
 - Keino on hyvä toimintatapa, kun fokus on rajattu. Vastaavaa toimintamallia voisi ajatella muidenkin teemojen osalta.
 - Kunnille on aika monia verkostoja tarjolla. Miten kokonaisuuden ja kunnan fokuksen saa pysymään kasassa, jos lähdetään liian moneen mukaan, vaikka tarkoitus olisikin hyvä?
 - Kiertotalouden ja ilmaston asiantuntijoita pitäisi saada rekryttyä kuntiin, jotta verkostojen tieto oikeasti jalkautuu kuntatasolle. Kunnalla pitäisi olla oma kunnan tukipiste verkostoissa, jotta tieto menee kaikille toimialoille.
 - Seuranta on suuri plussa. Verkostojen kautta voi saada myös muuta resurssia – rahoitusta ja asiantuntemusta. Fisun-verkosto hyvä esimerkki vertaistuesta ja opeista. Saadaan samanlaista indikaattoritietoa → kannustaa petraamaan. Syken työ Fisun-verkoston suhteen on ollut arvokasta.
 - Verkostoissa aloitetut yhteiset projektit ja hankkeet olleet hyviä

Muu ohjaus

- Kunnille tarvitaan vielä lisää käytännön toimeenpanon tukea. Jos asiat jäävät strategiatason tavoitteiksi niin käytäntöä ei saavuteta kustannustehokkaalla tavalla.
- Tärkeää yhteistyö ja verkostoituminen samanlaisten kuntien kanssa - tämäkin saattaa vaatia rahoitusta. Koska raha ei tule kunnille valtionosuuksista vaan hankerahoista niin verkostoja ja yhteistyötä sekä yhteistyötä koordinoivia tahoja (esim. Varsinais-Suomessa Valonia) kannattaa hyödyntää myös rahoituksen haussa.
- Joissain kunnissa koetaan, että tiettyjä hyviä ilmasto- ja kiertotalousasioita tehdään jo paljon ja se käytännön tekeminen on kuitenkin se, millä lopulta on väliä. Miksi pitäisi alkaa selittelemään ja raportoimaan? (vaikka toki ymmärretään pr-arvot tms)

Muu ohjaus

- Sertifikaatteja ja ohjelmia on julkiselle puolelle tarjolla niin paljon ettei niistä enää pysy kartalla.
- Apua voisi ohjauskeinon muodossa kaivata ilmasto- ja kiertotaloustyön kokonaisuuden hahmottamiseen.
- Kuntien välistä yhteistä porkkanaa tarvittaisiin, jotta liikennettä kehitettäisiin kuntien kesken yhdessä niin joukkoliikenteen kuin kevyen liikenteen osalta. Seudullisten matkaketjujen porkkana.
- Valtion eri organisaatioiden asiantuntijatuki ollut tärkeää (Syke, Motiva).
- Myös erilaiset kisat hyviä työn alkuunpanijoita. Ja kuntien keskinen kilpailu.

Muu ohjaus - ohjausryhmältä

- KEINO on tuonut yhteisen foorumin kehittää hankintojen ilmastoasioita ja hankintojen johtamisen merkitystä
- HINKU-verkosto on lisännyt ilmastoaktiivisten kuntien määrää
- Kansalliset kilpailut ovat olleet hyviä työn vauhdittajia
- Energianeuvontaa on jatkossa vauhditettava
- Olisiko mahdollista ottaa prosentuaaliset tavoitteet kestäväälle liikkumiselle (kävely ja pyöräily) kunnissa? Selkeitä tavoitteita kulkutapaosuuksiin?
- Yhdyskuntarakenteen suunnittelu tulisi saada entistä paremmin tukemaan kestävää liikkumista. Työkaluja sen arviointiin, mitä säästöjä näillä saadaan aikaan pidemmällä aikavälillä.
- Verkostomaiset ja vertaisoppimista tukevat ohjauskeinot ovat tärkeitä myös jatkossa